

Міністерство освіти та науки України
Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова

АЛДЖАД РЕЯД РАДЖАБ МОХАМЕД

УДК 711.58:728.1(612)«19»

**РИСИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВПЛИВУ
В МІСТОБУДУВАННІ І АРХІТЕКТУРІ ЖИТЛОВОЇ ЗАБУДОВИ ЛІВІЇ
2-ї половини ХХ – початку ХХІ століття**

18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата архітектури

Харків – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Національному університеті водного господарства та природокористування Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор архітектури, доцент
Михайлишин Ольга Леонідівна,
Національний університет водного господарства та природокористування, завідувач кафедри архітектури та середовищного дизайну.

Офіційні опоненти: доктор архітектури, професор
Ремізова Олена Ігорівна,
Харківський національний університет будівництва та архітектури, професор кафедри основ архітектури;

кандидат архітектури, доцент
Моркляник Оксана Ігорівна,
Національний університет «Львівська політехніка»,
доцент кафедри архітектурного проектування.

Захист відбудеться «15» березня 2019 р. о 13.00 год. На засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.089.06 Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова Міністерства освіти і науки України за адресою: 61002, м. Харків, вул. Маршала Бажанова, 17, конференц-зала №1.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова за адресою: 61002, м. Харків, вул. Маршала Бажанова, 17.

Автореферат розісланий «14» лютого 2019 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ю.С. Велігоцька

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Різка зміна глобального порядку, що відбулась впродовж попереднього століття, призвела до різючих змін у характері, образі, якості міських просторів і забудови в країнах Північної Африки – Алжирі, Лівії, Марокко, Тунісі, – які отримали незалежність після закінчення Другої світової війни. Лівія стала однією з країн регіону, де з 1950-х рр. перехід від традиційного суспільства з родоплеменними відносинами, до індустріального, набув яскравого вираження в архітектурно-містобудівних трансформаціях урбанізованих ландшафтів. Революційні за характером зміни в суспільстві і міському середовищі були спричинені відкриттям значних покладів нафти і газу, розбудовою нафтопереробної промисловості з усією інфраструктурою, високими темпами урбанізації, неконтрольованим територіальним зростанням міст, необхідністю вирішення житлової проблеми для створення комфортних умов проживання населення.

Специфіка ситуації в Лівії полягала в тому, що впродовж 2-й пол. ХХ – поч. ХХІ ст. країна відчувала гострий дефіцит спеціалістів-архітекторів, а рівнозначну роль у формуванні стратегії архітектурно-просторового розвитку населених пунктів, проектуванні громадських та житлових об'єктів відігравали державна політика і ідеологія та іноземні, переважно європейські, компанії і фахівці. Пропоновані моделі суттєво відрізнялись від традиційних для Лівії і відображали не тільки відповідні європейські концепції, але й суттєво впливали на усталену систему соціальних відносин і культуру, що увібрала в себе цінності ісламу. Непослідовність у реалізації програм просторового планування і будівництва з однієї сторони, неврахування національно-культурних і релігійних особливостей, орієнтація на зразки західної архітектури – з іншої, породжувало конфронтацію і неприйняття новацій в лівійському суспільстві, а в кінцевому результаті – гальмування розвитку.

Аналізу ступеню впливів і результатів цих впливів в архітектурі житлової забудови Лівії, що розглядається в широкому суспільному і архітектурно-містобудівному контексті, присвячена ця робота. Сьогодні ця проблема є гостро актуальною для Лівії з наступних причин:

- виконання пропонованого дослідження дозволить з'ясувати, в який спосіб і наскільки масштабно європейська архітектура впливала на переосмислення національних архітектурних традицій, коли за різних історичних обставин вони контактували з європейськими;

- в умовах глобалізації впливи сучасної європейської архітектури здійснюються через діяльність в Лівії і для Лівії значної кількості зарубіжних архітектурно-будівельних фірм. Розуміння особливостей просторово-планувального розвитку житлової забудови, врахування уроків, досвіду, помилок попереднього періоду активної європеїзації просторово-планувальних та композиційно-функціональних підходів, необхідність посилення зв'язків з традиційною культурою шляхом адаптації європейських/універсальних архітектурних форм є дуже важливими в процесі розробки нових концепцій і проектів;

- країна перебуває на складному історичному етапі свого розвитку, коли знову відбувається пошук шляхів і напрямів національної архітектурно-просторової ідентифікації, гостро стоять завдання відбудови міст і житлового фонду, які зруйновані або перебувають в незадовільному стані;

- важливим є встановити, якою має бути рамка «ісламської перспективи», через яку слід розглядати сучасні архітектурно-містобудівні проблеми Лівії.

Потрібно відзначити зростання зацікавленості вчених тематикою лівійської архітектури, яка розглядається як самостійне явище і як складова синхронного процесу у багатьох північно-африканських країнах впродовж 2-ї пол. ХХ – поч. ХХІ ст. Серед них праці А.Іконникова, Т.Нестерової, О.Ремізової, М.Абдулли, А.Абубріга, Н.Альсайяда, А.Альмансурі, А.Аль-Мелюді, Б.Азлітні, С.Ель-Шахса, С.Кеісері, У.Култерманна, А. Бен Махмуда, М.Мезугі, Н.Габріла, Х.Ноорадіна, Д.Сергідеса, С.Сілви, Л.Станека, Д.Тосковіча, Х.Фатхі, М.Хаггага, Б.Хакіма, Е.Шавеша та ін. Сучасний стан і проблеми архітектури Лівії та прилеглих регіонів розглянуті в дисертаційних роботах, виконаних в Україні (Х.Бадра, М.Торрад, М.Аль-Хаддад, Н.Шахін), та за кордоном (А.Абдалла, А.Адел, А.Атварірі, С.Букамур, Ф.Ель-Агурі, Ф.Ельклеклі, С.Салгін, А.Шавеш та ін.). Проте, до сьогодні не існує цілісного дослідження, яке б розглядало названі проблеми розвитку архітектури Лівії під кутом зору європейських впливів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалась в контексті реалізації програм сталого розвитку, зокрема, Цілей стійкого розвитку (Перетворення нашого світу: порядок денний в галузі стійкого розвитку на період до 2030 р. – «Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development»), прийнятих ООН у 2015 р. Ціль №11 «Стійкі міста і громади» передбачає забезпечення відкритості, безпеки, життєвої стійкості міст і населених пунктів, що у комплексі з іншими 16 цілями є особливо актуальним завданням для Лівії. Другим важливим документом є «Libya Vision 2020», у якому заявлено, що «достатнє та доступне житло у міських та сільських районах для всіх лівійців є надзвичайно важливим для створення міцних та процвітаючих громад», наголошується на необхідності здійснення законодавчих, регуляторних та планових реформ, необхідних для досягнення цих цілей. Тема дисертації також пов'язана з напрямом наукових досліджень кафедри архітектури та містобудування університету Аль-Маргаб (м. Аль-Хомс, Лівія).

Мета дослідження – виявити специфіку європейських впливів на містобудування і архітектуру житлової забудови міст Лівії у 2-ій пол. ХХ – поч. ХХІ ст. та окреслити напрямки її розвитку у сучасних умовах.

Для досягнення мети у роботі необхідно вирішити наступні **завдання**:

- провести аналіз попередніх наукових досліджень містобудування і архітектури Лівії;
- на основі існуючих підходів та методів розробити методичну модель дослідження;
- розглянути передумови розвитку містобудування і архітектури житлової забудови, з'ясувати специфіку формування традиційної архітектури Лівії і її трансформацію під дією соціокультурних чинників до середини ХХ ст.;

- виявити напрями, особливості і форми трансляції європейських концепцій регіонального і містобудівного проектування при розробці стратегії просторового розвитку регіонів Лівії, модернізації та формуванні функціонально-планувальної структури міст;
- визначити характер європейських впливів на архітектуру сучасного лівійського житла, сформулювати принципи його проектування на сучасному етапі.

Об'єктом дослідження є містобудування і архітектура житлової забудови Лівії 2-ої пол. ХХ – початку ХХІ ст.

Предметом дослідження є характер і ступінь європейських впливів на розвиток містобудування і архітектури житлової забудови Лівії у 2-ій пол. ХХ – на поч. ХХІ ст.

Межі дослідження обумовлені його темою. Географічні межі – територія Лівії в її сучасних кордонах. Хронологічні межі охоплюють період державної незалежності: нижня межа – 1951 р. – визначена датою здобуття незалежності, верхня межа пов'язана зі зміною форми правління в Лівії у 2011 р.

Методи дослідження. Для досягнення мети і завдань дисертаційної роботи розроблена методологічна модель дослідження. Базисними визначені комплексний (цілісний), історичний, системний, культурологічний підходи. З числа загальнонаукових використані методи елементарно-теоретичного та структурно-генетичного аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння; з числа спеціальних методів – функціонально-планувального, архітектурно-стилістичного, композиційного аналізу об'єктів архітектури та містобудування.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:

вперше: комплексно розглянуто особливості європейських впливів на розвиток містобудування і архітектури житлової забудови Лівії у 2-ій пол. ХХ – на поч. ХХІ ст.; визначено і обґрунтовано чинники, ступінь і характер цих впливів в містобудуванні та житловому будівництві; виділено етапи впливу: радикального втручання в середовище без врахування зовнішніх умов, інтегративного підходу відповідно до концепції сталого розвитку міського середовища;

удосконалено: методика дослідження, що передбачає можливість простежити особливості архітектурно-містобудівних процесів у тісному взаємозв'язку з суспільними трансформаціями, через їхні взаємовпливи; типологію сучасної житлової архітектури шляхом класифікації об'єктів за комплексом визначених критеріїв;

отримали подальший розвиток: дослідження впливів в архітектурі Лівії ХХ – початку ХХІ ст.; порівняльні дослідження традиціоналістських і модернізаційних тенденцій в містобудуванні і житловій архітектурі Лівії в сучасних умовах.

Теоретичне та практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів:

- у реальному проектуванні при розробці обґрунтувань, концепцій і проектів архітектурно-містобудівного розвитку міст та населених пунктів Лівії;

- при підготовці літератури енциклопедичного чи довідкового характеру, а також навчальних посібників для студентів університетів з історії містобудування і архітектури Лівії;

- у курсовому та дипломному проектуванні, на практичних заняттях при підготовці студентів за спеціальностями «Урбаністика», «Архітектура».

Публікації. Результати дисертації опубліковані у 10 наукових публікаціях: 4 – у фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному періодичному виданні, 5 – у матеріалах конференцій, конгресів і тезах доповідей.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційну роботу та публікації підготовлено і виконано автором особисто.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та результати досліджень були представлені на: XI-й Міжнародній науково-практичній студентській конференції «Професійна традиція й новітні технології в архітектурі XXI сторіччя» (Харків, 2016), Всеукраїнській науково-технічній конференції «Проблеми архітектури та містобудування в умовах глобалізації» (Харків, 2016), IV-й Міжнародній науково-практичній конференції «Міжкультурний простір міста: пам'ять, спадщина, діалог» (Львів, 2017), III-му Міжнародному науково-практичному конгресі «Міське середовище – XXI ст. Архітектура. Будівництво. Дизайн» (Київ, 2018), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Історико-культурна спадщина: європейський вимір» (Львів, 2018), Науково-технічній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених НУВГП «Актуальні проблеми сучасної теорії і практики архітектури та містобудування» (Рівне, 2016, 2017).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотацій, термінологічного словника, змісту, вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (284 поз. на 26 сторінках), додатків. Обсяг дисертації становить 243 стор., з них 157 стор. основного тексту, 35 сторінок ілюстративного матеріалу, 6 стор. додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність, мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, визначено наукову новизну, практичну цінність роботи та апробацію результатів дисертації.

У розділі 1 «**Стан вивчення та методика дослідження архітектури і містобудування Лівії**» проаналізовані джерела за темою дисертації, доступні проектні матеріали, існуючі підходи та методи дослідження архітектури та містобудування Лівії, сформульована методична модель дослідження.

Виділені декілька груп джерел дослідження.

Перша група – наукові публікації на тему історії і теорії розвитку архітектури та містобудування XX – поч. XXI ст., особливостей їх інтерпретації в європейській, арабській архітектурі (А.Іконников, Г.Осиченко, Н.Крижановська, С.Лінда, К.Е.Рава, О.Ремізова, В.Тімохін, В.Шулик, В.Яценко, L.Albrechts, O.Yiftachel, N.Harris, P.Newman, A.Thornley, N.Taylor, D.Okeke, I.Pissourios, W.Salet, A.Faludi та ін.). Окремо проаналізовано блок досліджень концепцій

стійкого розвитку міст, «компактного міста», «нового урбанізму», «еко-міста» (Г.Х.Брундтланд, І.Устінова, М.Ауде, S.Mofidi-Shemirani, R.Kates, Т.Рарріс, А.Леісеровіц, А.Ларіджані, R.Рогерс, А.Нассан, Н.Лі, А.Кренц та ін.).

Друга група джерел – публіковані дослідження щодо історії і сучасності арабської архітектури та містобудування, їх специфіки в регіоні Північно-африканського Середземномор'я в контексті регіональних та загальносвітових тенденцій (О.Раллєв, М.Аль-Хаддад, Х.Х.Бадра, М.Таррад, Н.Шахін, В.Флетчер, D.Watkin, N.Alsayyad, J.Antoniou, S.Jaber, M.Faleh, M.Haggag, B.Hakim, H.Khan, M.Musa, A.Salama, S.El Shakhs, J.Shiber, K.N.Silva, E.Wirth та ін.). Традиційну арабську житлову архітектуру досліджували М.Чоїнаккі, Н.Фатхі, І.Нанна, А.Рарпорт, S.Sharif, M.Zain, M.Surat, A.Sharhan, D.Reba, M.Krklejš та ін.

Третя група – джерела різного походження, де розглянуто історію Лівії (А.Єгорін, Н.Прошин, А.Ахміда, D.Vandewalle, Н.Метц), особливості розвитку античної архітектури на лівійському Середземноморському узбережжі (R.Al-Nadori, S.Dyson, Haynes, L.Mulvin, A.Raabe, E.Garman, A.Ghemiat), характерні риси вернакулярних лівійських міст і житлового будівництва (M.Abdullah, I.Azzuz, F.A.El-Agouri, A.Abufayed, A.Rghei, F.Eklekli, M.Mezughi, H.Gabril, A.Almansuri, D.Dowdle, S.Curwell, J.Alabid, A.Taki, B.Painter, L.Rossi та ін.), стилістичні тенденції в італійській колоніальній архітектурі ХХ ст. (Т.Нестєрова, S.Anderson, V.Capresi, F.Caprotti, C.Conforti, F.Cresti, M.Fuller, T.Kirk, R.Lo, B.McLaren, L.Micara, та ін.).

Сучасні проблеми, завдання, напрямки архітектурно-просторового розвитку населених пунктів Лівії визначені на основі публікованих матеріалів міжнародних організацій (ООН, UN НАВІТАТ, ЮНЕСКО), офіційних національних статистичних звітів та ін. У роботі використані проектні розробки 1960-2000-х рр., здійснювані іноземними компаніями (Doxiadis As., Italconsult та ін.), матеріали Агенції містобудівного планування (UPA) в Лівії.

Проаналізовано праці на тему архітектури і містобудування Лівії ХХ-ХХІ ст. (J.M.Abun-Nasr, A.Attwairi, B.Azlitni, I.Azzuz, J.Blake, S.K.Keiseri, U.Kultermann, T.Ladjal, S.El Shakhs, S.Salhin, H.Shoshkes та ін.), сучасних типів житлових будівель (А.Авотона, Н.Абурунія, М.Секстон, S.Bukhamur L.Stanek, E.Shawesh, Т.Тосковіч).

Архітектурно-містобудівну історію і сучасність столиці Лівії – Триполі на різних етапах досліджували А.Абубріг, А.Аттвайрі, А.Ал-Балуші, А.Ел-Аллу, Ф.Елькеклі, А.Ал-Мелоді, М.Хуга, А.бен Махмуд, К.Монталбано, J.Zlitner та ін. Суттєвий внесок у конструювання системи знань про архітектуру Бенгазі зробили А.Адел, М.Амер, М.Булуґма, А.Сафур, Е.Елмезек, С.Бенмуса, Т.Алраіану та ін.

Для розробки методик дослідження використані праці В.Шейко, М.Кушнаренко, Д.Новікова, О.Новікова, І.Бантіної, А.Лобута, Л.Мартюшова, О.Афанасьєва, L.Groat, D.Wang, D.Nezabitowska.

Розроблена модель дослідження, яка складається з дослідницької стратегії і тактики. На рівні стратегії визначено етапи проведення дослідження, розроблена структура, сформульовані основні питання дослідження. На рівні тактики дослідження виконано підбір відповідних дослідницьких підходів і методів (Рис.1).

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

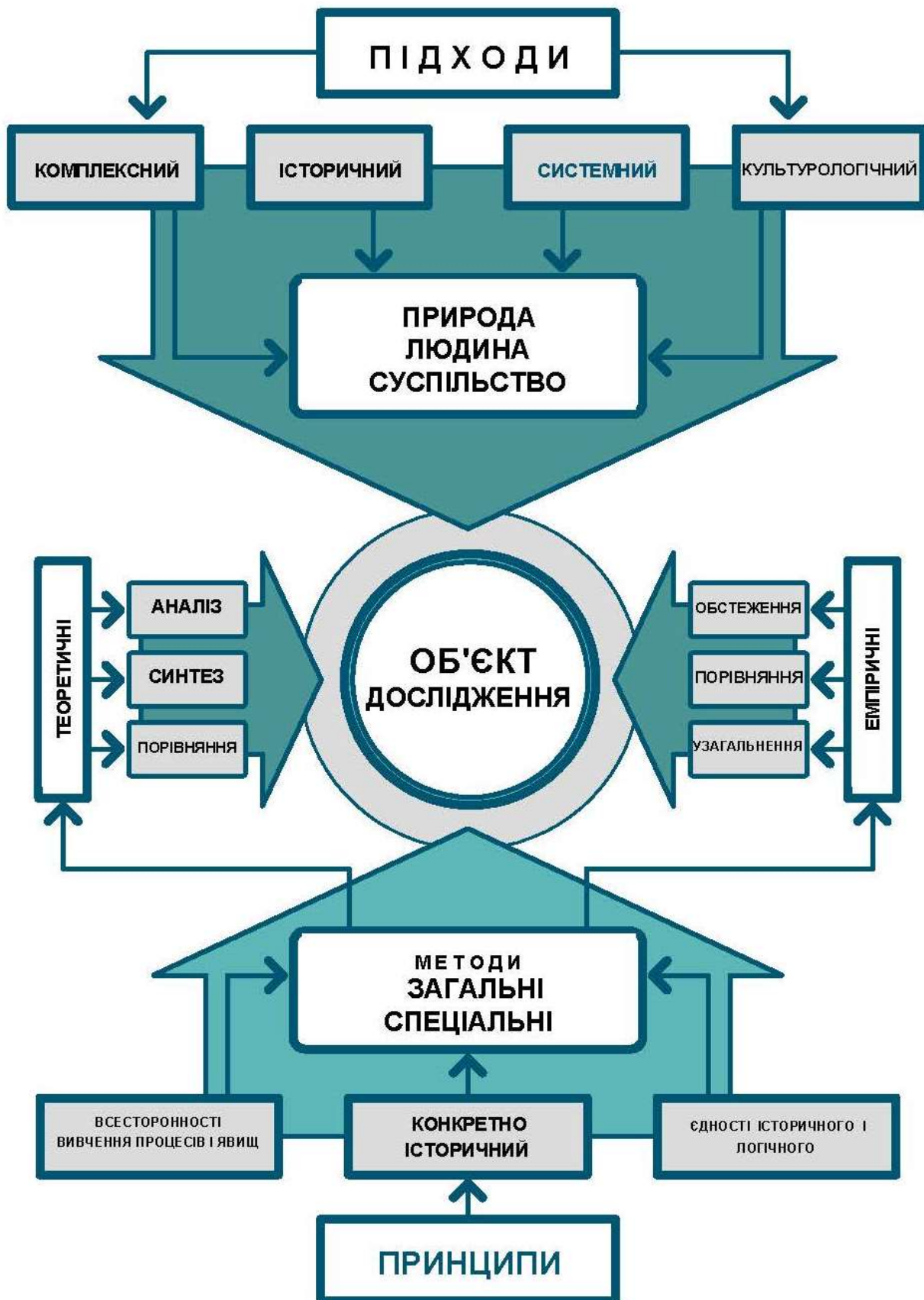

Рис.1. СТРУКТУРА МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ (ТАКТИКА)

У роботі використані комплексний (цілісний), історичний, елементи системного і культурологічного підходів. Комплексний підхід дозволяє встановити взаємозв'язки і взаємовпливи в архітектурі Лівії під дією різнохарактерних чинників. В рамках історичного підходу застосовується історико-порівняльний метод, за допомогою якого встановлюється схожість і відмінність змісту і форм впливів на лівійську архітектуру в минулому і сьогодні. Системний підхід використовується для аналізу містобудування і архітектури Лівії як складної системи, де у тісному взаємозв'язку перебувають її елементи: природно-кліматичні умови, соціокультурна традиція та матеріальне (архітектурно-містобудівне) середовище. Використання культурологічного підходу сприяє розумінню ступеню і напрямів модернізації суспільної свідомості та архітектурно-містобудівного середовища під дією європейських впливів. Методологічним підходам відповідають принципи дослідження: всебічності вивчення процесів і явищ, конкретно історичний підхід; принцип єдності історичного і логічного. Застосовані методи систематизації фактичного матеріалу, структурно-генетичний аналіз, синтез, метод порівняння, функціонально-планувального, архітектурно-стилістичного і композиційного аналізу об'єктів містобудування та архітектури, типологізації і класифікації. Застосовувались дослідницькі техніки: аналіз джерел, опис, пояснення, інтерпретація, спостереження, натурні обстеження, фотофіксація, графічне моделювання.

У Розділі 2 «**Передумови розвитку містобудування і архітектури житлової забудови Лівії**» охарактеризовані чинники впливу на формування вернакулярної і традиційної архітектури Лівії, вплив європейської архітектурно-містобудівної традиції в історичній ретроспективі, проблеми і завдання архітектурно-просторового розвитку міст у 2-й пол. ХХ – на поч. ХХІ ст.

Показано, що до отримання незалежності в 1951 р. історія Лівії була історією окремих регіонів (Триполітанії, Кіренаїки і Феццану), які входили до складу різних імперій або держав: Фінікії, Стародавньої Греції та Риму, Арабського халіфату, Османської імперії, Італії. Ключову роль при формуванні образу, структури поселень і житлового будівництва в Лівії мали географічні і природно-кліматичні умови. Основою розвитку залишалась автентична архітектурно-містобудівна культура корінних мешканців – племен берберів, тісно переплетена з культурою ісламу, а кожний з періодів залишив суттєвий соціально-культурний і архітектурний відбиток на середовищі поселень Лівії.

Проаналізовано роль географічних і природно-кліматичних чинників у формуванні вернакулярних міст і житла в оазисах пустелі, регіонах Західних і Зелених гір на півночі Лівії, і традиційних – на північно-африканському березі Середземного моря. Для міст в оазисах в зоні сухого жаркого клімату характерна дворівнева структура міської тканини, щільна забудова, вузькі вулиці, використання місцевих будівельних матеріалів. Проаналізовано типи гірських міст в умовах холодного клімату: каср і підземні міста. Планувально-просторова структура міст в зоні помірного вологого клімату на узбережжі Середземного моря переважно є результатом комплексного впливу економічних та соціально-культурних умов.

Розглянуто особливості вернакулярного лівійського житла. Встановлено, що найбільш поширеним є будинок з критим чи відкритим внутрішнім двором

(хуш), інші регіональні типи (намет, заріба). Проаналізовано об'ємно-планувальну на функціональну структуру житла: вернакулярного (Гадамес), підземного, напівпідземного, будинків-печер.

Показано, що поширення релігії ісламу на територію Лівії у VII ст. був головним чинником, що вплинув на стиль життя населення, змінив підходи до формування середовища проживання. Арабське місто організовано так, щоб забезпечувати повну ізоляцію сім'ї від простору міських вулиць (конфіденційність, безпека), давати можливість жителям залучатися до суспільного життя і спілкування (ідентичність). Головними елементами морфології арабського міста є П'ятнична (головна) мечеть, ринок (базар, сук), щільна житлова забудова (житлові будинки з внутрішнім двором), цитадель, система відкритих просторів (площі, мережа вулиць). Як приклад традиційного арабського міста, проаналізовано планувальну структуру Медіна аль Кадіма (Старе Місто) в Тріполі (Рис.2).

Проаналізовано розпланування, функціональне зонування традиційного арабського житла Лівії, сформованого під впливом культурних принципів ісламу, відзначено роль простору внутрішнього двору у забезпеченні конфіденційності, соціальної комунікації, комфортних умов проживання сім'ї.

Встановлено, що перша хвиля європейської культурної експансії поширилась на території Північної Африки в класичний період (до середини VII ст.). При розплануванні міст на північно-східному узбережжі Лівії (Кірена, Аполлонія) застосовувались елементи регулярного розпланування, формувались громадські центри за зразком грецьких еліністичних міст з усіма архітектурно-просторовими атрибутами (акрополь, агора, святилища, театр). Під впливом архітектури Римської імперії в II-III ст. були забудовані міста Лептіс Магна, Сабрата, Тріполі, на прикладі яких розглянуто: особливості структури центральної частини міст, парадні архітектурні ансамблі громадських будівель і храмів, забудови головних вулиць. Створене середовище підкреслювало відкритість і доступність просторів для кожного громадянина у порівнянні закритістю арабських міст.

Вдруге європейська інвазія відбулась у XX ст., коли Лівія стала колонією Італії, яка розглядала цей акт як «законне повернення» територій і, згодом, як підставу для створення Італійської імперії. Протягом колоніального періоду (1911-1943) зусилля влади спрямовувались на реалізацію масштабних архітектурно-містобудівних проектів на Середземноморському узбережжі Лівії, націлених на європеїзацію міського середовища, забезпечення умов проживання італійських мігрантів. Колоніальне містобудування і архітектура мали стати символом єдності відроджуваної «Римської імперії», побудови культу романності («romanità»), який реалізовувався в Лівії через: політику економічної, демографічної та культурної експансії; створення нових поселень; формування необхідної інфраструктури; реконструкцію міських центрів як центрів політичного контролю над колонізованими територіями; будівництво нових громадських центрів в містах. Для реалізації цих цілей в Лівії використовувалися містобудівні моделі: колоніального (дуального) міста, «borgo» (нових міст для італійців, розташованих на відстані від існуючих); італійських аграрних поселень. На прикладі Тріполі і Бенгазі проаналізовано просторово-планувальні підходи до розвитку планів міст, формування системи громадських площ та ансамблів набережних.

ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПЛАНУВАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ АРАБСЬКОГО МІСТА

ВПЛИВИ НА ФОРМУВАННЯ МІСЬКОЇ МОРФОЛОГІЇ

	ПРИНЦИПИ	ЕЛЕМЕНТИ МОРФОЛОГІЇ	СТРУКТУРА МЕДНИ АРАБСЬКОГО МІСТА	ЕЛЕМЕНТИ МІСЬКОЇ СТРУКТУРИ
ІДЕНТИЧНІСТЬ	<ul style="list-style-type: none"> МІСЬКОГО СОЦІУМУ Окрема громада МЕЧЕТЬ БАЗАР (СУК) 			 КІЛЬЦЯ ІЗ ПОВУЛИНИМИ ДВОРИКАМИ
БЕЗПЕКА	<ul style="list-style-type: none"> МІСЬКА ГРОМАДА СІМ'І ЦИТАДЕЛЬ МІСЬКІ УКРІПЛЕННЯ (СТІНИ З ВОРОТАМИ) 			 МЕРЕЖА ВУЛИЦЬ
КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ	<ul style="list-style-type: none"> СЕМЕЙНЕ ЖИТТЯ ЦІЛЬНА ЗАБУДОВА ІСРАХУЛНА СТРУКТУРА ВІДКРИТІ ПРОСТОРИ ТА ВУЛИЦЬ ІСРАХУЛНА РІВНІ МІСТО КВАРТАЛ ДІЛКА 		<ul style="list-style-type: none"> ГРОМАДСЬКІ НАПІВГРОМАДСЬКІ НАПІВПРИВАТНІ ПРОСТОРИ В СТРУКТУРІ КВАРТАЛУ 	 ОГОРНІ АРКИ SABAT

Рис.2. СТРУКТУРА АРАБСЬКОГО МІСТА

Проаналізовано просторово-планувальні прийоми, композицію і елементи забудови італійських сільськогосподарських центрів в Лівії.

На об'єктному рівні приділялась увага формуванню нового архітектурного колоніального стилю («Mediterranean» – середземноморський), який символізував зв'язок історії і сучасності Італії та її колоній (проаналізовані приклади Тріполі і Бенгазі). Розглянуто формування типології італійського колоніального житла для Лівії.

Після здобуття незалежності Лівія стала однією з найбільших, але найбідніших країн Африки. Встановлено, що вирішальний вплив на розвиток містобудування та архітектури житлової забудови, окрім об'єктивних (географічних, кліматичних, культурних) умов, здійснили наступні чинники: економічні (відкриття родовищ нафти і газу в кінці 1950-х рр., розбудова енергетики і важкої промисловості, дефіцит кваліфікованих фахівців у всіх галузях господарства, нерівномірний економічний розвиток регіонів); соціальні (високі темпи урбанізації, міграція (зовнішня і внутрішня), швидкі темпи зростання і бідність населення, дефіцит житла); політичні (прихід до влади М.Каддафі, зміни в політиці та ідеології у 1969-2011 р.). Тому, розробка державних стратегій просторового, містобудівного розвитку, комплексних програм житлового будівництва на основі європейського досвіду розглядалися як передумова та один з інструментів швидкого вирішення соціально-економічних проблем і державного будівництва.

У розділі 3 «**Розвиток регіонального та містобудівного проектування в Лівії в 2-й пол. ХХ – поч. ХХІ ст. в контексті тенденцій європейського містобудування**» розглянуті особливості трансляції підходів європейського регіонального і міського планування, концепції і фази просторового планування, проаналізовані європейські впливи на прийоми формування середовища нових міст.

Встановлено, що у зв'язку зі швидкими темпами урбанізації і територіального зростання лівійських міст, нерівномірного розвитку регіонів країни для вироблення стратегії розвитку були запрошені європейські проектні компанії з Греції, Великобританії, Німеччини, Італії, Фінляндії та інших країн.

При розробці просторових та містобудівних проектів ними використовувалися: елементи «теорії центральних місць» В.Крісталлера і А.Льоша; концепції функціонального містобудування («моделі функціонального міста» Ле Корбюзьє і його інтерпретації в іконічних проектах) до початку 1970-х рр.; «моделі комплексного просторового планування» 1970-80-х рр.; «теорії сталого розвитку» з 2000-х рр. Зміна моделей відобразила зміщення акцентів в європейському просторовому і містобудівному проектуванні від «міста-машини» до «еко-міста».

Встановлено, що три фази просторового планування Лівії (1-а – 1968-1988, 2-а – 1980-2000, 3-я – 2000-2025 (2006-2030)) були спрямовані на збалансування соціально-економічного розвитку держави в цілому. Безперечним досягненням для країни стала розробка за допомогою європейських фахівців кількох поколінь регіональних, субрегіональних і майстер-планів, схематичних і детальних планів міст. В процесі проектування здійснювалися значний масив досліджень:

демографічних, соціально-економічних, містобудівних, які вже самі собою були цінним матеріалом для з'ясування стану суспільного розвитку Лівії протягом 2-ої пол. ХХ – поч. ХХІ ст. Другим важливим підсумком цієї роботи, незважаючи на недосконалість багатьох прийнятих рішень, було введення інституту майстер-планування. На відміну від генеральних планів, які відповідали на питання «що і в якій кількості буде побудовано» протягом певного терміну, майстер-плани стали інструментом прогнозування розвитку, давали відповідь на питання «як зміниться місто протягом» цього терміну, представляли концепцію бачення майбутнього.

У плануванні найбільших міст (Тріполі, Бенгазі, Місурата, Дерна, Гадамес) розвивалася модель «дуального міста», створена в колоніальний період. На рівні міського середовища впливи модерністського урбанізму привели до відкритості, зміни ландшафту і морфології лівійських арабських міст. Однією з причин змін (територіального зростання і реконструкції кварталів періоду італійської колонізації) став розвиток міського каркасу – магістралей (бульварів) для руху транспорту, які символізували модернізацію міст, демонстрували розрив з європейським неокласицистичним колоніальним плануванням. Водночас, недоліком було використання переважно радіально-кільцевої структури для планувального розвитку міських планів та жорстке функціональне зонування території.

Проаналізовано розвиток генерального плану Тріполі в контексті концепції сталого розвитку.

Звільнення від моделей колоніальної урбаністики, спроба модернізувати традиційні підходи до конструювання середовища арабського міста, формування ієрархічної системи громадських центрів і системи соціально-побутового обслуговування – характерні риси нових міст Лівії кінця 1960-х -1980-х рр. (Ель Мердж (Рис.3), Ель Бейда, Рас Лануф, Гаср Ахмед і ін.). У проектах комплексно вирішувалося завдання формування сучасної інфраструктури й відповідної інтерпретації структури сельбищної зони. Тобто, базова урбаністична структура залишалася стійкою (низькою і щільною), а міські простори проектувалися з особливою увагою до клімату і щоденних потреб людей. Починаючи з 2000-х рр. ставав очевидним поступовий відхід від принципів міжнародної архітектури і спроби європейських фахівців продовжити в нових об'єктах і новому середовищі соціокультурну та архітектурну традицію Лівії. Застосування таких підходів засвідчили поступове сприйняття в Лівії концепції сталого розвитку і закріплення глобалізаційних тенденцій.

У розділі 4 «Європеїзація образу лівійської житлової архітектури 2-ї пол. ХХ – початку ХХІ століття» проаналізовано періоди формування житлової політики в Лівії, типологію і архітектурно-планувальні особливості житлових будівель, сучасні проблеми розвитку житлового будівництва.

Проаналізовані проблеми і завдання житлового будівництва по періодах: у першому (1951-1962) потреба в житлі була дуже гострою, а його масштаби – незначними; другий період (1963-1969) ознаменував формування і початок реалізації житлової політики; впродовж третього періоду (1970-2000) була реалізована найбільша кількість програм житлового будівництва;

КОМПОЗИЦІЙНА І ФУНКЦІОНАЛЬНА СТРУКТУРА НОВИХ МІСТ

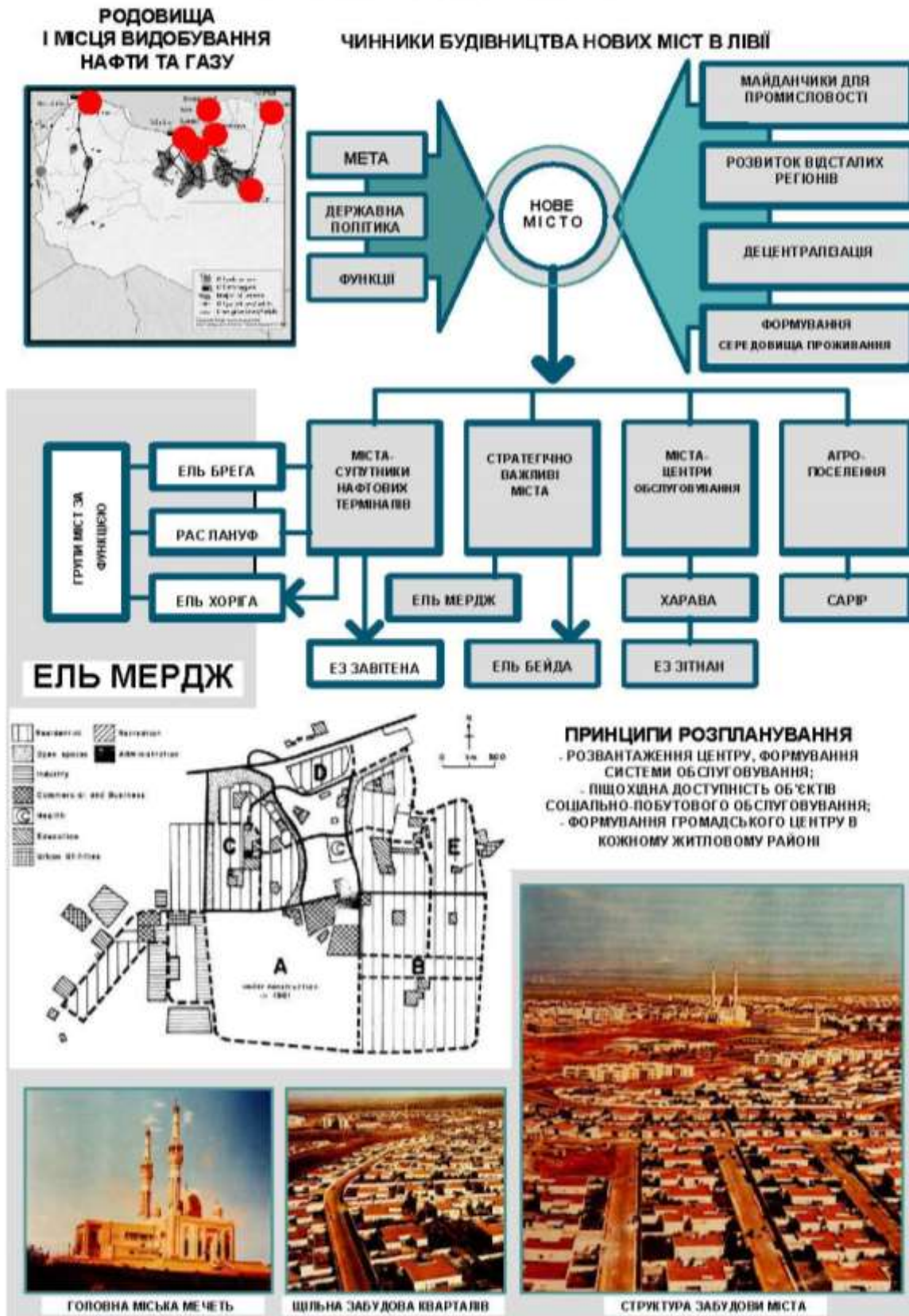

Рис. 3. КОМПОЗИЦІЙНА І ПЛАНУВАЛЬНА СТРУКТУРА НОВИХ МІСТ. ЕЛЬ МЕРДЖ

протягом четвертого періоду (2001-2015) знизилися темпи будівництва, почалося наростання нової хвилі житлової кризи; у п'ятому періоді (2011 – теперішній час) відбулося розбалансування стратегічного і короткострокового планування, актуалізується проблема відновлення житлового фонду та пошуку нових підходів до розвитку житлової галузі.

Наведені факти свідчать, що протягом усього періоду незалежності Лівії житлова проблема не втрачала своєї актуальності. На кожному етапі становлення держави, суспільних трансформацій значна увага приділялася забезпеченню населення сучасним комфортабельним житлом. Визначальну роль у формуванні загальнодержавної політики в цій галузі відігравав уряд Лівії, який здійснював розробку законодавчих і нормативних актів для житлового будівництва, ініціював і сприяв реалізації житлових програм. Однак, у більшості випадків амбітні в кількісному вимірі плани не виконувалися і залишалися лише намірами. Основні причини: непослідовність у розвитку житлової політики, в тому числі, у зв'язку зі зміною ситуації в Лівії в період економічних санкцій 1980-х рр., політичного курсу держави, відсутністю належного фінансування, слабким розвитком промисловості будівельних матеріалів, змінами у стратегії залучення інвесторів до будівництва (передусім, платоспроможного населення), ігнорування місцевих кліматичних умов, способу життя, традицій будівництва в різних регіонах країни і ін.

Встановлено, що розвиток житлової забудови лівійських міст в 1960-80-х рр. було зорієнтовано переважно на західну модель, що характеризується низькою щільністю, ієрархічною системою міських транспортних комунікацій, типовою для Європи того часу структурою сельбищної зони (житлові райони, мікрорайони, квартали), вільним плануванням кожного з структурних елементів, морфологією забудови (багатоповерхові багатоквартирні, малоповерхові, індивідуальні житлові будинки з відкритим планом). У пропонуваніх моделях організації нових житлових районів ігнорувалися соціокультурні та поведінкові потреби корінних жителів і сприймалися ними як чуже середовище. Водночас, структура і просторова форма нових кварталів з вищою щільністю і низькою забудовою (1-2 поверхи) були органічними для міст. Тому, архітектурно-містобудівні рішення, закладені в проектах на стадії реалізації, як на містобудівному, так і на об'єктному рівнях, часто порушувалися приватними забудовниками, внаслідок чого забудова перетворювалася в нетрі (проаналізовані приклади Тріполі і Бенгазі).

Показано, що значна частина проектів різних типів житла, що використовуються в Лівії, були модифікацією західних (європейських) зразків, перенесених в інший регіональний контекст, клімат і соціальні умови. Архітектурний образ новобудов демонстрував універсальні риси повоєнного європейського модернізму, а ступінь впливу був найвищим при проектуванні багатоквартирного багатоповерхового житла (пряма трансляція моделей) і низьким – індивідуального (адаптація до традиційних моделей). Розпланування квартир у секційних будинках було спрощеною версією функціонально-планувальної схеми традиційного житла і, переважно, не відповідало стилю життя лівійської сім'ї. У індивідуальних будинках синтезувались

європеїзована/модернізована форма і традиційний зміст (функціональне наповнення), що сприяло сприйняттю і поширенню таких моделей архітектурно-планувальних вирішень. Проте, значним недоліком житлового будівництва було застосування нового матеріалу – залізобетону, який не забезпечував термальний комфорт в будинках.

На сучасному етапі не можна заперечувати досягнуті результати, які є основою для масштабного відновлення пошкодженого житла, подальшого розвитку житлового будівництва. Архітектурно-планувальні завдання необхідно вирішувати комплексно з містобудівними, не тільки в контексті приведення міських просторів до рівня мінімального комфорту, але і стійкого розвитку з урахуванням соціокультурних, економічних і екологічних аспектів проектування (використання відповідних будівельних матеріалів), архітектурних особливостей і культурної ідентичності регіонів Лівії, держави в цілому (Рис.4).

Рис.4. ПРИНЦИПИ СТІЙКОГО ПІДХОДУ ДО ПРОЕКТУВАННЯ В ІСТОРИЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ АРАБЬСЬКОГО МІСТА

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. Встановлено, що розвиток архітектури і містобудування Лівії на різних історичних етапах був об'єктом досліджень багатьох науковців, особливо у XX ст. Увага дослідників зосереджувалась на історії Північної Африки, окремих держав регіону від найдавніших часів до сьогодення, архітектурній культурі міст, ансамблів, об'єктів. Накопичення масиву знань про соціокультурні особливості, архітектурно-містобудівну специфіку регіону загалом і Лівії, зокрема, актуалізував міждисциплінарні дослідження поч. XXI ст., спрямовані на виявлення характеру впливів в процесі цивілізаційних, колонізаційних і модернізаційних втручань в історично сформоване середовище. Однак, в архітектурознавчій науці до сьогодні немає цілісного дослідження, присвяченого ролі європейських впливів у розвитку архітектури і містобудування Лівії періоду незалежності.

2. На основі аналізу існуючих підходів та методів розроблено методичну модель дослідження. На рівні стратегії дослідження передбачає п'ять етапів: перший – визначення мети, завдань, наукової новизни, накопичення емпіричного, теоретичного матеріалу для аналізу; другий: вивчення першоджерел, наукових публікацій, іконографічного матеріалу розробка методики дослідження; третій – дослідження чинників та передумов розвитку містобудування та архітектури житлової забудови Лівії у 2-й пол. ХХ – поч. ХХІ ст.; четвертий – оцінка, узагальнення характеру, особливостей європейських впливів на містобудування, визначення завдань на сучасному етапі; п'ятий – аналіз підходів до формування житлової забудови, формулювання принципів проектування житла з урахуванням культурної, економічної і екологічної стійкості.

3. Визначено, що вирішальний вплив на формування середовища вернакулярних поселень Лівії здійснили географічні, природно-кліматичні умови та наявні будівельні матеріали. Створення традиційного арабського міста стало результатом взаємодії названої групи факторів і релігії та культури ісламу, яка поширилась на території Лівії у VII ст. Встановлено, що перенесення на Середземноморське лівійське узбережжя моделі античного міста періоду Римської імперії, європейської (італійської) моделі неокласицистичного міста фашистського періоду, відповідної архітектурної стилістики переслідували однакові цілі: унаочнення належності територій до імперій. Одночасно відбувалась передача життєвих стандартів і норм до колоній, де економічний і культурний досвід кардинально відрізнявся.

Дослідження показали, що отримання незалежності у 1951 р. поставило перед державою завдання виходу з постколоніального стану і наступної модернізації. Лівія, як і ніші північно-африканські країни, зазнала швидких економічних, соціальних та політичних змін. Покращення економічного стану, масові міграції за межі країни, розвиток масових комунікацій та транспорту, доступ до глобальних досягнень визначили нові життєві потреби громадян. Відповідно до державної доктрини «ісламського соціалізму» формувалась нова суспільна модель, яка визначала необхідність, по-перше, впорядкування розвитку зростаючих міст у відповідь на виклики урбанізації і формування їх сучасного самобутнього образу – як символ модернізації країни; по-друге – забезпечення усіх громадян житлом. Саме ці два завдання найвиразніше відобразили напрями європейських впливів і були визначені основним об'єктним ареалом даного дослідження.

4. Встановлено, що швидке зростання економіки у перші роки незалежності Лівії спонукало до пошуку за межами країни інструментарію його забезпечення. Переважно з Європи були «імпортовані» модерністичні урбаністичні ідеї і концепції, спрямовані на формування моделей за трьома напрямками. Перший – стратегічне просторове планування на рівні країни і регіонів. Другий – модернізація традиційного, формування сучасного середовища міст з урахуванням демографічних, економічних та соціальних потреб населення. Третій – розпланування нових населених пунктів. Особливістю була розробка проектів винятково європейськими архітекторами і, відповідно, використання європейських просторових і містобудівних концепцій. Пропоновані рішення, особливо у 1970-х рр., мали форму загальних, ідеалізованих моделей. Тому,

розроблені майстер-плани, детальні плани забудови, втілювались частково або не реалізовувались зовсім, а розвиток міст відбувався, в тому числі, шляхом стихійної експансії нових територій і їх хаотичної забудови. Причинами невдач були: механічне накладання європейських (західних) моделей структурування міського середовища на арабське місто, неврахування природно-кліматичних умов, культурного контексту і традицій, специфіки землекористування, складність застосування земельного законодавства і нормативних актів для регулювання існуючих відносин у цій галузі, обмежувальний, замість стимулюючого, підхід до розвитку міст.

5. Доведено, що перетворення існуючого житлового середовища міст Лівії спрямовувались по шляху досягнень західної цивілізації. Позитивним досвідом, трансльованим з Європи, стало формування нормативної бази проектування житлових комплексів, кварталів, типології житла, запровадження індустріальних способів будівництва. Однак, нова функціонально-просторова організація, сучасні матеріали не відповідали кліматичним умовам та уявленням мусульманського суспільства про житлове середовище і помешкання, порушували баланс між архітектурною формою і способом життя, суперечили соціальним принципам, викладеним у Корані. Конфронтація між сучасним (модерністичним, європейським, західним) і традиційним у багатьох випадках спричиняла хаос у сельбищних зонах міст, несанкціоновану перебудову, особливо багатоквартирного багатопверхового житла, деградацію нових житлових районів. Часта зміна стратегій житлової політики і недофінансування будівельних робіт на стадії реалізації не дозволили виконати повністю жодну з житлових програм, що було великою проблемою в умовах стабільно високих темпів урбанізації в Лівії.

6. Визначено, що на сьогоднішньому етапі розвиток архітектури житлової забудови Лівії повинен відбуватись відповідно до концепції сталого розвитку і протистояти всеохоплюючим глобалізаційним викликам. Саме ця модель найбільше відповідає особливостям ситуації, яка склалась. Гармонізація соціокультурних, економічних і екологічних аспектів розвитку ісламського суспільства і середовища проживання повинна спрямовуватись на збереження традицій та культурної спадщини з максимально коректним втручанням у простір арабського міста, яке століттями залишалось в контексті ісламу. З іншого боку, неможливо ігнорувати технічно-технологічні досягнення сучасної цивілізації, зумовлені ними зміни у міському середовищі, спосіб життя в ньому. Оптимальними і збалансованими принципами виходу за загальноприйняті ісламські рамки, можуть бути: на загальнодержавному/регіональному рівні – втілення опрацьованих схем розселення, виробництва, комунікації для зрівноваженого розвитку на протигагу стихійному і безсистемному розвитку держави; на містобудівному рівні – диференціація підходів до розпланування територій різного призначення (впорядкований розвиток житлових районів із раціональним землекористуванням, застосування традиційних композиційно-планувальних прийомів їх організації, урізноманітнення типів соціального простору в громадських зонах); на об'єктному рівні (житло) – сучасна інтерпретація образу традиційного житла із дотриманням правил формування внутрішнього простору відповідно до релігійної і соціокультурної традиції лівійського суспільства.

ПУБЛІКАЦІЇ АВТОРА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Алджад, Р. (2016). Проекти польських архітекторів для Лівії у 1970-80-х роках: інтерпретації модерністичної парадигми, *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*, вип. 43 (1), с.27-31.
2. Алджад, Р. (2017). Роль традиції в архітектурно-планувальному розвитку Тріполі, *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*, вип. 47, с.195-209.
3. Алджад, Р. (2017). Просторове планування та містобудування Лівії у 1960-х-2000-х рр.: завдання і особливості. *Містобудування та територіальне планування*, вип. 65, с.33-43.
4. Алджад, Р. (2018). Особливості розвитку житлової політики в Лівії у 2-ій пол. ХХ – на поч. ХХІ ст., *Архітектурний вісник КНУБА*, вип.14-15, с.661-670.

Стаття в закордонному науковому виданні

5. Aljad, R. (2018b). The Development of the Master Plan of the City of Sabha as a Reflection of Modernization Trends in the Urban Development of Libya in the 1970-2000s, *PRZESTRZEŃ I FORMA / SPACE&FORM*, N34 (Szczecin, Poland), p.113-124.

Матеріали, тези доповідей на наукових конференціях

6. Алджад, Р. (2016). Особливості та проблеми розвитку архітектури Лівії у 1969 – 2000-х роках, *XI Міжнародна науково-практична студентська конференція «Професійна традиція й новітні технології в архітектурі ХХІ сторіччя»*, Харків, с.111-112.
7. Алджад, Р. (2016). Місто Гадамес в Лівії: між традицією і сучасністю, *Матеріали Всеукраїнської науково-технічної конференції «Проблеми архітектури та містобудування в умовах глобалізації»: тези доповідей*, Харків, с.53-54.
8. Алджад, Р. (2017). Візуалізація італійської ідентичності в архітектурі міст Лівії 1930-х рр., *Тези IV-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Міжкультурний простір міста: пам'ять, спадщина, діалог»*, Львів, с.3-5.
9. Алджад, Р. (2018). Стійкість архітектурно-мистецької традиції в образі індивідуального житла сучасної Лівії, *Тези доповідей III Міжнародного науково-практичного конгресу «Міське середовище – ХХІ ст. «Архітектура. Будівництво. Дизайн»*, Київ, с.115-116.
10. Алджад, Р. (2018). Нові лівійські міста – зразки контамінації елементів традиційної і сучасної урбаністики, *Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції «Історико-культурна спадщина: європейський вимір»*, Львів, с.6-9.

АНОТАЦІЯ

Алджад Р. Риси європейського впливу в містобудуванні і архітектурі житлової забудови Лівії 2-ї половини ХХ – початку ХХІ століття. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури. Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова, Харків, 2019 р.

Дисертацію присвячено виявленню специфіки європейських впливів на містобудування і архітектуру житлової забудови міст Лівії у 2-й пол. ХХ – поч. ХХІ ст. та окресленню напрямків їх розвитку у сучасних умовах. Проаналізовано джерела за темою дисертації, доступні проектні матеріали, існуючі підходи та методи дослідження архітектури та містобудування Лівії. Сформульовано методичну модель дослідження. Охарактеризовано чинники впливу на формування вернакулярної і традиційної архітектури Лівії, впливу європейської архітектурно-містобудівної традиції в історичній ретроспективі, проблеми і завдання архітектурно-просторового розвитку міст у 2-й пол. ХХ – на поч. ХХІ ст. Розглянуто особливості трансляції підходів європейського регіонального і міського планування, концепції і фази просторового планування, проаналізовані європейські впливи на формування середовища нових міст. Проаналізовано періоди формування житлової політики в Лівії, типологію і архітектурно-планувальні особливості житлових будівель. Визначено проблеми і сформульовано принципи проектування житла на сучасному етапі.

Ключові слова: архітектура, містобудування, житло, європейські впливи, Лівія.

АННОТАЦИЯ

Алджад Р. Черты европейского влияния в градостроительстве и архитектуре жилой застройки Ливии 2-й половины ХХ – начала ХХІ века. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата архитектуры по специальности 18.00.01 – Теория архитектуры, реставрация памятников архитектуры. Харьковский национальный университет городского хозяйства им. А.Н. Бекетова, 2019 г.

Диссертация посвящена выявлению специфики европейского влияния на градостроительство и архитектуру жилой застройки городов Ливии во 2-й пол. – нач. ХХІ в. и определения направлений их развития в современных условиях. Проанализированы источники по теме диссертации, доступные проектные материалы, существующие подходы и методы исследования архитектуры и градостроительства Ливии. Сформулирована методическая модель исследования. Охарактеризованы факторы влияния на формирование вернакулярной и традиционной архитектуры Ливии, влияния европейской архитектурно-градостроительной традиции в исторической ретроспективе, проблемы и задачи архитектурно-пространственного развития городов во 2-й пол. ХХ – нач. ХХІ в. Рассмотрены особенности трансляции подходов европейского регионального и городского планирования, концепции и фазы пространственного планирования, проанализировано европейское влияние на формирование среды новых городов. Проанализированы периоды формирования жилищной политики в Ливии, типологию и архитектурно-планировочные особенности жилых зданий. Определены проблемы и сформулированы принципы проектирования жилья на современном этапе.

Ключевые слова: архитектура, градостроительство, жилье, европейское влияние, Ливия.

ANNOTATION

Aljad R. Features of European Influences in the City Planning and Residential Architecture of Libya in the Second Half of the 20th – early 21st Century. – On the rights of a manuscript.

Thesis on the obtaining of the scientific degree of PhD on speciality 18.00.01 «Theory of Architecture, Restoration of the Monuments of Architecture», O.M. Beketov Kharkiv National University of Urban Economy, Kharkiv, 2019.

This thesis is devoted to the analysis of the impact and effects of these influences in the architecture of residential development in Libya, which is being considered in a broad public, architectural and urban context. The purpose of the research is to identify the specifics of European influences on urban planning and architecture of residential buildings in the cities of Libya in the second half of the 20th – beginning of the 21st century and to outline the directions of its development in modern conditions.

Several groups of research sources are distinguished in the thesis: academic publications on the history and theoretical concepts of the development of architecture and urban planning in the 2nd half of the 20th – beginning of the 21st century, features of their interpretation in the European, Arabic, North African Mediterranean architecture; sources, which consider different aspects of the features and problems of development of modern architecture and urban development of Libya.

The research methodology is based on the integrated (holistic), historical, elements of the system and cultural approaches. General theoretical methods of analysis, synthesis, generalization, comparison; special methods of functional-planning, architectural-stylistic, composite analysis of objects of architecture and urban planning; empirical methods of field inspections and photography were used. The methodical model of research is developed, which consists of research strategy and tactics. At the strategic level, the stages of the research are determined, the structure is developed, and the main questions of the research are formulated. At the level of the research tactics, the selection of appropriate research approaches and methods has been made.

This thesis describes the factors influencing the formation of vernacular and traditional architecture of Libya, the influence of European architectural and urban tradition in historical retrospect, the problems and tasks of architectural and spatial development of cities planned in the 2nd half of the 20th – beginning of the 21st century. The role of the geographical and natural-climatic conditions in the formation of vernacular cities and housing in oases, mountain regions, and cities in Libya is analyzed. The aspects of the influence of Islam on the lifestyle of the population and the environment of the Arab city and housing is demonstrated. The peculiarities of European cultural expansion into the territory of North Africa and Libya during the ancient period are analyzed. The architectural and urban features of the second European invasion into the territory of Libya, as an Italian colony, in the twentieth century was considered. The spatial-planning approaches to the development of Tripoli and Benghazi as well as approaches and elements of the expansion of Italian agricultural centers in Libya are analyzed. The formation of the typology of Italian housing for Libya is considered.

After obtaining independence in 1951, the decisive influence on the development of urban development and architecture of residential development in Libya has been made by the economic social, political factors.

The research showed that European design companies were invited to work out a strategy for the development of Libyan regions and cities in 2nd half of the 20th century. Three phases of spatial planning in Libya were characterized. The research proved that during the design process a significant amount of demographic, socio-economic, and urban research studies were carried out, which became valuable materials for determining the state of social development of Libya. Another important result of this work was the introduction of the master-planning institute. At the city level, the influence of modernist urbanism determined the openness of the environment of Libyan cities, contributed to changes in the landscape and morphology, symbolized modernization and demonstrated a break away from colonial planning. The thesis determines features of the modernization of traditional approaches to designing the environment during the design and construction of new cities of Libya at the end of the twentieth century. The projects solved the problem of forming a modern residential zone of the city and urban infrastructure, taking into account the climatic features and daily social and domestic needs of the population.

The problems and tasks of housing construction in the course of five periods have been analyzed. The ineffectiveness of state housing construction was the consequence of the inconsistency of strategic planning in the industry, the lack of proper financing, the weak development of the building materials industry, the neglect of local climatic conditions, lifestyle and traditions of construction in different regions of the country.

The thesis proves that the development of the Libyan cities was oriented towards the Western (European) model of urbanization with the typical building morphology. Sociocultural and behavioral needs of indigenous peoples were ignored in the proposed models of organization of rural areas, residential districts and residential blocks. A significant part of the projects of different types of housing used in Libya was the modification of Western (European) designs, transferred into a different regional context, climate and social conditions. The degree of European influence was the highest in the design of multi-apartment multistoried housing and the lowest one in individual construction. In private houses, the synthesis of the Europeanized/modernized form and traditional content is evident. Architectural and planning tasks in the sphere of residential construction had to be tackled in a complex manner together with urban planning tasks, not only in the context of upgrading urban spaces to a level of minimal comfort, but also in the context of sustainable development taking into account sociocultural, economic and environmental aspects of design, architectural features and cultural identity of the regions of Libya and the state as a whole.

Key words: architecture, urban-planning, dwelling, European influence, Libya.

Підписано до друку 11.02.2019 р. Формат 60x84 1/16.
Папір офсет. Гарнітура «Times». Друк офсет.
Обл.-вид. арк. 1,9. Наклад 100 пр. Зам. 5.
Друкарня видавництва «Волинські обереги».
33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.
33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97.